Conclusions. *It was substantiated that maintaining a military pilot's emotional stability is determined not by the isolated functioning of individual psychological mechanisms, but by their timely activation, functional coordination, and flexible adjustment in accordance with the dynamics of the combat situation.*

Keywords: *emotional resilience, stressor, psycho-emotional state, combat mission, psychological mechanism, flight activity, military professional activity, military personnel.*

Дата першого надходження статті до видання: 28.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 05.10.2026

DOI:
УДК 159.98:355.01

Таїсія КРИВЕНКО
здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» кафедри авіаційної психології та управління людським фактором, Національний університет «Київський авіаційний інститут», м. Київ
ORCID: *https://orcid.org/0009-0008-7979-788X*

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ КОЛИШНІМ КОМБАТАНТАМ

Резюме

Статтю присвячено емпіричному дослідженню психологічної готовності майбутніх психологів до надання психологічної допомоги колишнім комбатантам. ***Метою статті*** *було: визначити рівень сформованості комунікативної, емоційно-вольової та ціннісно-мотиваційної складових психологічної готовності майбутніх психологів-бакалаврів і майбутніх психологів-магістрів та здійснення порівняльного аналізу між зазначеними групами. У дослідженні взяли участь 150 майбутніх психологів, які навчаються у Національному університеті «Київський авіаційний інститут», Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка та Київському національному університеті технологій та дизайну. Вибірку становили дві рівні групи: 75 майбутніх психологів-бакалаврів і 75 майбутніх психологів-магістрів. Збір емпіричних даних здійснювався за допомогою Google Forms.*

Емпіричне дослідження*. Для дослідження використано комплекс психодіагностичних методик, спрямованих на оцінювання комунікативної, емоційно-вольової та ціннісно-мотиваційної складових психологічної готовності. Зокрема, досліджено мотиваційні орієнтації у міжособистісній комунікації, особливості стильової саморегуляції поведінки, рівень самоефективності, систему життєвих цінностей, професійну мотивацію та структуру мотиваційних комплексів.*

У висновках *узагальнено результати дослідження засвідчили, що майбутні психологи-магістри характеризуються вищим рівнем сформованості всіх досліджуваних складових психологічної готовності порівняно з майбутніми психологами-бакалаврами. Вони демонструють більш розвинені комунікативні орієнтації, збалансовані механізми саморегуляції, адекватніший рівень самоефективності, переважання внутрішньої професійної мотивації та більш зрілу систему професійних цінностей. Водночас у майбутніх психологів-бакалаврів виявлено недостатню сформованість окремих комунікативних характеристик, ситуативно-реактивний стиль саморегуляції, завищену самоефективність і домінування зовнішньої мотивації, що може ускладнювати ефективне надання психологічної допомоги колишнім комбатантам.*

Ключові слова: *психологічна готовність, майбутні психологи, колишні комбатанти, комунікативна складова, емоційно-вольова складова, ціннісно-мотиваційна складова, професійна мотивація, саморегуляція, самоефективність.*

Вступ. Масштаби збройного конфлікту в Україні та зростання кількості ветеранів, які повертаються до цивільного життя після участі в бойових діях, актуалізують потребу у підготовці психологів, здатних надавати кваліфіковану психологічну допомогу колишнім комбатантам. Ефективність такої діяльності значною мірою визначається рівнем психологічної готовності фахівця,

яка є інтегративним особистісно-професійним утворенням і охоплює взаємопов'язані комунікативну, ціннісно-мотиваційну та емоційно-вольову складові.

Комунікативна складова забезпечує встановлення терапевтичного контакту, формування довіри, підтримання терапевтичного альянсу та ефективну взаємодію з представниками «культури воїна». Ціннісно-мотиваційна складова визначає професійну спрямованість, внутрішню мотивацію до надання психологічної допомоги, гуманістичні цінності та готовність дотримуватися професійно-етичних принципів. Емоційно-вольова складова охоплює саморегуляцію, емоційну стійкість, самоефективність і здатність зберігати професійну ефективність у роботі з особами, які мають психотравматичний досвід.

Водночас недостатньо дослідженим залишається рівень сформованості зазначених складових психологічної готовності у майбутніх психологів на різних етапах професійної підготовки. Це ускладнює наукове обґрунтування змісту професійної освіти та розроблення програм, спрямованих на підготовку майбутніх психологів до ефективної роботи з колишніми комбатантами. Саме тому емпіричне дослідження комунікативної, ціннісно-мотиваційної та емоційно-вольової складових психологічної готовності є актуальним як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Метою статті є: визначити рівень сформованості комунікативної, емоційно-вольової та ціннісно-мотиваційної складових психологічної готовності майбутніх психологів-бакалаврів і майбутніх психологів-магістрів та здійснення порівняльного аналізу між зазначеними групами.

Методи та методики дослідження. Для дослідження комунікативної складової психологічної готовності майбутніх психологів до надання психологічної допомоги колишнім комбатантам використано методику діагностики мотиваційних орієнтацій у міжособистісних комунікаціях (табл. 1), яка дозволяє оцінити особливості мотиваційної спрямованості особистості у процесі професійного спілкування. Методика базується на концепції двох відносно незалежних комунікативних орієнтацій: діалогічної та монологічної, що дає можливість визначити індивідуальний комунікативний профіль респондента. Особливу увагу в дослідженні приділено трьом основним показникам: орієнтації на адекватне сприйняття і розуміння партнера, орієнтації на прийняття партнера та орієнтації на досягнення компромісу. Саме ці характеристики відображають готовність майбутнього психолога до побудови терапевтичного альянсу, розвитку довірливих професійних взаємин, ефективного ведення діалогу та конструктивного розв'язання складних комунікативних ситуацій, що є особливо важливим у процесі психологічної допомоги колишнім комбатантам. Застосування методики дозволило оцінити мотиваційний рівень комунікативної компетентності, який визначає характер професійної взаємодії та є одним із ключових показників психологічної готовності майбутніх психологів до професійної діяльності.

Ціннісно-мотиваційну складову психологічної готовності майбутніх психологів до надання психологічної допомоги колишнім комбатантам досліджено за допомогою «Морфологічного тесту життєвих цінностей» (МТЖЦ) (табл. 2) та методики «Мотивація професійної діяльності» К. Замфіра (табл. 3). Використання МТЖЦ дозволило визначити ієрархію життєвих цінностей респондентів, їхню спрямованість на саморозвиток, духовне задоволення, досягнення, соціальні контакти, креативність та інші сфери життєдіяльності, що формують особистісну основу професійної діяльності психолога. Методика К. Замфіра дала змогу оцінити співвідношення внутрішньої, зовнішньої позитивної та зовнішньої негативної мотивації, визначити типи мотиваційних комплексів і встановити домінуючі мотиви професійної діяльності майбутніх психологів. Комплексне застосування зазначених методик забезпечило можливість оцінити систему життєвих і професійних цінностей, структуру професійної мотивації та особливості мотиваційних комплексів майбутніх психологів, які визначають їхню професійну спрямованість і готовність до надання психологічної допомоги колишнім комбатантам. Розподіл майбутніх психологів за типами мотиваційних комплексів представлено в табл. 4, а їхній порівняльний аналіз дозволив встановити особливості професійної мотивації залежно від рівня фахової підготовки.

Емоційно-вольову складову психологічної готовності майбутніх психологів до надання психологічної допомоги колишнім комбатантам досліджено за допомогою методики «Стиль саморегуляції поведінки» (табл. 5) та тесту визначення рівня самоефективності Дж. Маддукса і М. Шеєра (табл. 6). Методика «Стиль саморегуляції поведінки» дозволила оцінити сформованість процесів свідомої саморегуляції, зокрема здатність до планування діяльності, моделювання професійних ситуацій, програмування власних дій, оцінювання результатів діяльності, а також такі регуляторно-особистісні властивості, як гнучкість і самостійність. Застосування тесту самоефективності Дж. Маддукса і М. Шеєра забезпечило можливість визначити рівень упевненості майбутніх психологів у власній здатності ефективно виконувати професійні завдання, долати

труднощі професійної діяльності та успішно взаємодіяти з клієнтами, які пережили бойовий досвід. Комплексне використання зазначених методик дозволило всебічно оцінити емоційно-вольову готовність майбутніх психологів, їхню здатність до свідомого управління власною поведінкою, емоційної стійкості, професійної саморегуляції та ефективної психологічної взаємодії з колишніми комбатантами.

Результати. У дослідженні взяли участь 150 майбутніх психологів, які навчаються у Національному університеті «Київський авіаційний інститут», Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка та Київському національному університеті технологій та дизайну. Вибірку становили дві рівні групи: 75 майбутніх психологів-бакалаврів і 75 майбутніх психологів-магістрів. Збір емпіричних даних здійснювався за допомогою Google Forms.

Аналіз результатів дослідження комунікативної складової психологічної готовності (див. табл. 1) свідчить про суттєві міжгрупові відмінності у рівні сформованості комунікативної складової готовності у майбутніх психологів-бакалаврів та майбутніх психологів-магістрів. В обох групах переважає середній рівень, однак у бакалаврів він поєднується з мінімальною часткою осіб із високим рівнем, тоді як у магістрів профіль є значно сприятливішим. Охарактеризуємо результати отримані респондентами по кожній із діагностованих орієнтацій.

Таблиця 1

Результати дослідження мотиваційних орієнтацій майбутніх психологів у міжособистісних комунікаціях

Показники	Рівень оцінки											
	Бакалаври						Магістри					
	високий		середній		низький		високий		середній		низький	
	К	%	К	%	К	%	К	%	К	%	К	%
Орієнтація на адекватність сприйняття і розуміння партнера	3	4,00	68	90,68	4	5,32	22	29,34	47	62,66	6	8,00
Орієнтація на прийняття партнера	7	9,34	68	90,66	-	-	27	35,99	45	60,01	3	4,00
Орієнтація на досягнення компромісу	5	6,67	66	88	4	5,32	25	33,33	44	58,67	6	8

Мотиваційна орієнтація на адекватне сприйняття і розуміння партнера виявилася найменш сформованою серед майбутніх психологів-бакалаврів: переважна більшість продемонструвала середній рівень (90,68%), тоді як високий рівень виявлено лише у 4,00% респондентів. У майбутніх психологів-магістрів показники є значно вищими: високий рівень діагностовано у 29,34% опитаних, що у 7,3 рази перевищує аналогічний показник бакалаврів.

У роботі з колишніми комбатантами ця мотиваційна орієнтація забезпечує здатність психолога адекватно розпізнавати емоційний стан, наміри та невербальні прояви клієнта. Її недостатня сформованість може призводити до помилкової інтерпретації переживань ветерана, нерозпізнавання проявів психотравматизації та передчасного переходу до опрацювання травматичного досвіду без належної психологічної стабілізації.

Найбільш сформованою в обох групах є мотиваційна орієнтація на прийняття партнера. У бакалаврів високий рівень встановлено у 9,34% респондентів, тоді як у магістрів зафіксовано 35,99%. Ймовірно, це пов'язано з професійною спрямованістю досліджуваних на надання психологічної допомоги ветеранам, що передбачає безумовне прийняття особистості клієнта та повагу до його травматичного досвіду. Водночас домінування середнього рівня у бакалаврів свідчить радше про потенціал розвитку цієї якості, ніж про її стійке практичне сформування.

Мотиваційна орієнтація на досягнення компромісу посідає проміжне місце серед досліджуваних показників. У бакалаврів високий рівень зафіксовано у 6,67% респондентів, тоді як у магістрів він складає 33,33%. Ця орієнтація забезпечує здатність узгоджувати запит клієнта із завданнями психологічної допомоги, формувати терапевтичний альянс та підтримувати

конструктивну взаємодію. Недостатній рівень її сформованості може спричиняти як директивний стиль роботи, так і надмірну поступливість психолога.

Загалом результати свідчать, що у майбутніх психологів-бакалаврів усі три мотиваційні орієнтації переважно перебувають на середньому рівні, тоді як у магістрів значно частіше виявляється високий рівень їх сформованості. Найбільш розвиненою в обох групах є мотиваційна орієнтація на прийняття партнера, а найменш сформованою у бакалаврів саме орієнтація на адекватне сприйняття і розуміння партнера, що може негативно впливати на ефективність психологічної допомоги колишнім комбатантам.

Ціннісно-мотиваційну складову психологічної готовності майбутніх психологів досліджено за допомогою «Морфологічного тесту життєвих цінностей» (МТЖЦ) (див. табл. 2) та методики «Мотивація професійної діяльності» К. Замфіра (див. табл. 3).

Результати ціннісно-мотиваційної складової (табл. 2) засвідчили наявність статистично значущих відмінностей між майбутніми психологами-бакалаврами та майбутніми психологами-магістрами за трьома шкалами. Майбутні психологи-магістри характеризуються вищим рівнем духовного задоволення від майбутньої професійної діяльності (7,61 проти 4,42 у бакалаврів), що свідчить про глибше особистісне прийняття обраної професії та сформовану внутрішню ціннісну мотивацію до надання психологічної допомоги. Такий ціннісний профіль є важливою передумовою ефективної роботи з колишніми комбатантами та іншими вразливими категоріями клієнтів.

Водночас майбутні психологи-бакалаври продемонстрували вищу вираженість орієнтації на власний престиж (7,58 проти 4,40) і збереження індивідуальності (7,95 проти 4,18). Це може свідчити про переважання зовнішніх мотивів професійної діяльності та більшу орієнтацію на самоствердження, що потенційно ускладнює підпорядкування особистих інтересів професійним стандартам і вимогам психологічної практики.

Таблиця 2

Статистично значимі відмінності за шкалами МТЖЦ

Життєві цінності	Бакалаври	Магістри	t	p
Духовне задоволення	4,42±1,03	7,61±1,18	2,04	≤0,05
Власний престиж	7,58±1,15	4,4±1,01	2,08	≤0,05
Збереження власної індивідуальності	7,95±1,05	4,18±1,52	2,05	≤0,05

Оброблення результатів, отриманих за методикою К. Замфіра «Мотивація професійної діяльності» (табл. 3), показало статистично значущі відмінності між майбутніми психологами-бакалаврами та майбутніми психологами-магістрами за показниками внутрішньої, зовнішньої позитивної та зовнішньої негативної мотивації.

Таблиця 3

Результати дослідження мотивації професійної діяльності майбутніх психологів

Вид мотивації	Бакалаври	Магістри	t	p
Внутрішня мотивація	1,96±0,78	4,04±0,67	2,28	≤0,05
Зовнішня позитивна мотивація	4,09±0,71	2,05±0,73	2,00	≤0,05
Зовнішня негативна мотивація	4,05±0,66	1,99±0,79	2,00	≤0,05

Як свідчать результати аналізу мотиваційних комплексів (табл. 4), для майбутніх психологів-магістрів переважно характерний оптимальний мотиваційний комплекс ВМ > ЗПМ > ЗНМ, який виявлено у 84% респондентів. Загалом оптимальні мотиваційні профілі встановлено у 92% майбутніх психологів-магістрів, що свідчить про домінування внутрішньої професійної мотивації та високу психологічну готовність до майбутньої професійної діяльності.

Таблиця 4

Характеристика мотиваційних комплексів майбутніх психологів

Мотиваційні комплекси	Бакалаври		Магістри	
	кількість	%	кількість	%
ВМ > ЗПМ > ЗНМ	1	1,32	63	84
ВМ = ЗПМ > ЗНМ	3	4,01	6	8
ЗПМ > ВМ = ЗНМ	-	-	4	5,34
ЗПМ > ЗНМ > ВМ	14	18,65	2	2,66
ЗНМ > ЗПМ = ВМ	2	2,68	-	-
ЗНМ > ЗПМ > ВМ	55	73,34	-	-

На відміну від магістрів, серед майбутніх психологів-бакалаврів переважає несприятливий мотиваційний комплекс ЗНМ > ЗПМ > ВМ**,** який виявлено у 73,34% респондентів. Загалом профілі з домінуванням зовнішньої мотивації встановлено у 94,67% майбутніх психологів-бакалаврів. Низький рівень внутрішньої мотивації (1,96±0,78) свідчить про недостатню особистісну залученість у майбутню професійну діяльність та може розглядатися як чинник ризику професійної неготовності до роботи з колишніми комбатантами. За таких умов підвищується ймовірність уникнення складних клінічних випадків, швидшого професійного вигорання та зниження ефективності психологічної допомоги особам із психотравматичним досвідом.

Емоційно-вольова складова готовності майбутніх психологів до надання психологічної допомоги колишнім комбатантам досліджувалась за допомогою методики «Стиль саморегуляції поведінки» (Москальова, 2019), (табл. 5) та тесту визначення рівня самоефективності Дж. Маддукса і М. Шеєра (табл 6).

Попри відсутність статистично значущих міжгрупових відмінностей, якісний аналіз профілів саморегуляції виявив суттєві змістові особливості. Майбутнім психологам-бакалаврам притаманний типовий профіль № 4, що характеризується низьким рівнем планування (2,96±1,05) за достатньої гнучкості (5,33±1,06). Такий профіль відображає ситуативно-реактивний стиль поведінки, залежність від зовнішніх обставин і недостатню здатність до самостійної організації професійної діяльності. У роботі з колишніми комбатантами це може ускладнювати підтримання структури психологічної взаємодії в умовах непередбачуваного перебігу консультації.

Таблиця 5

Характеристика стилю саморегуляції поведінки майбутніх психологів

Регуляторна шкала	Бакалаври	Магістри	t	P
Планування	2,96±1,05	5,95±1,27	1,83	-
Моделювання	4,44±1,07	7,02±1,16	1,62	-
Програмування	4,85±0,95	6,22±1,20	0,90	-
Оцінка результатів	4,66±1,32	6,52±1,12	1,07	-
Гнучкість	5,33±1,06	6,27±1,30	0,58	-
Самостійність	4,24±1,12	6,29±1,12	1,29	-
Загальний рівень саморегуляції	24,65±4,53	32,87±1,96	1,67	-

Майбутні психологи-магістри відповідають типовому профілю № 5, для якого характерні високий рівень моделювання (7,02±1,16) та збалансований розвиток усіх компонентів саморегуляції. Такий профіль забезпечує здатність прогнозувати перебіг консультативного процесу, гнучко реагувати на зміни психоемоційного стану клієнта та водночас зберігати послідовність і методичність професійних дій.

За результатами діагностики самоефективності за методикою Маддукса-Шеєра встановлено статистично значущі міжгрупові відмінності за шкалою завищеної самоефективності у сфері предметної діяльності (t=10,01; p≤0,05). Завищений рівень самоефективності у сфері предметної діяльності виявлено у 29,3% майбутніх психологів-бакалаврів і лише у 4,0% майбутніх психологів-магістрів. Водночас у більшості магістрів (90,68%) діагностовано середній, адаптивний рівень самоефективності, який свідчить про реалістичну оцінку власних професійних можливостей.

Таблиця 6

Результати дослідження самоефективності майбутніх психологів

Показники	Бакалаври						Магістри					
	Рівень оцінки											
	завищ.		серед.		заниж.		завищ.		серед.		заниж.	
	К	%	К	%	К	%	К	%	К	%	К	%
Сфера предметної діяльності	22	29,34	47	62,66	6	8,00	3	4,00	68	90,68	4	5,32
Сфера міжособистісного спілкування	27	35,99	45	60,01	3	4,00	7	9,34	68	90,66	-	-

Завищена самоефективність може розглядатися як чинник ризику професійної діяльності, оскільки супроводжується схильністю переоцінювати власні компетентності, ставити завдання, що перевищують реальні можливості, та недостатньо враховувати обмеження власного професійного досвіду. У роботі з колишніми комбатантами це може ускладнювати адекватну оцінку складності клінічної ситуації, знижувати готовність до супервізії та негативно позначатися на ефективності психологічної допомоги.

Отже**,** результати дослідження засвідчили, що майбутні психологи-магістри мають вищий рівень сформованості комунікативної, ціннісно-мотиваційної та емоційно-вольової складових психологічної готовності до надання допомоги колишнім комбатантам, ніж бакалаври. Натомість для бакалаврів характерні переважання зовнішньої мотивації, нижчий рівень саморегуляції та схильність до завищеної самоефективності. Отримані результати підтверджують необхідність цілеспрямованого розвитку психологічної готовності майбутніх психологів у процесі професійної підготовки.

Дискусія. Отримані результати узгоджуються із сучасними підходами до розуміння психологічної готовності майбутнього психолога як комплексного утворення, що охоплює когнітивно-професійну, комунікативну, ціннісно-мотиваційну та емоційно-вольову складові. Такий підхід представлений у працях І. Гуляс, О. Гринчук, І. Когут, М. Яцик, М. Гутирі, М. Конової, Т. Жванії, Л. Мороз, С. Діхтяренко та ін.

Виявлені відмінності між бакалаврами та магістрами свідчать про позитивну динаміку професійного становлення. Вищі показники духовного задоволення від майбутньої професійної діяльності та переважання внутрішньої мотивації у магістрів можуть відображати більш сформоване усвідомлення професійних цінностей і змісту психологічної діяльності. Це узгоджується з положеннями Н. Антонової (2009) щодо ролі ціннісно-мотиваційної сфери, самоактуалізації та професійної самоідентифікації у становленні майбутнього психолога.

Переважання зовнішньої мотивації у бакалаврів доцільно розглядати передусім як характеристику раннього етапу професійного становлення, на якому професійні мотиви ще перебувають у процесі формування. Відповідно, професійна підготовка має створювати умови для поступового переходу від зовнішньої до більш усвідомленої внутрішньої мотивації.

Результати дослідження саморегуляції також демонструють відмінності у характері професійної готовності. Для магістрів характерним є більш збалансований профіль саморегуляції та розвинене моделювання, що може сприяти прогнозуванню професійних ситуацій і гнучкому реагуванню на зміни у процесі психологічної взаємодії. Водночас особливості профілю бакалаврів можуть бути пов’язані з меншим досвідом професійної діяльності та потребою подальшого розвитку навичок планування і саморегуляції.

Показники самоефективності доповнюють цю картину. Переважання адаптивного рівня самоефективності у магістрів свідчить про більш реалістичне оцінювання власних професійних

можливостей. Натомість вища частка завищеної самоефективності серед бакалаврів може вказувати на недостатню диференційованість самооцінки на ранньому етапі професійного становлення. Для майбутнього психолога особливо важливою є не максимальна впевненість у власних силах, а її відповідність реальному рівню професійної компетентності.

Також результати узгоджуються з дослідженнями, у яких підкреслюється значення соціального інтелекту, комунікативної компетентності та здатності до професійної взаємодії у становленні психолога (Caballero et al., 2011; Tentama et al., 2019; Борідка, Чайковська, 2020). Особливої актуальності ці характеристики набувають під час підготовки до роботи з колишніми комбатантами, що потребує поєднання професійної компетентності, емоційної стійкості, саморегуляції та адекватної оцінки власних можливостей.

Таким чином, результати підтверджують доцільність розгляду психологічної готовності майбутніх психологів як інтегративного утворення, розвиток якого відбувається у процесі професійної підготовки. Виявлені відмінності між бакалаврами та магістрами загалом свідчать про позитивну динаміку формування професійної готовності та необхідність цілеспрямованого розвитку її основних складових на різних етапах навчання (Кривенко, 2026a; Кривенко, 2025b).

Висновки. Результати емпіричного дослідження дозволяють сформулювати такі висновки:

1. Діагностування комунікативної складової готовності майбутніх психологів до надання психологічної допомоги колишнім комбатантам засвідчило переважання середнього рівня сформованості комунікативних орієнтацій у бакалаврів, тоді як магістри значно частіше демонструють високий рівень їх розвитку. Найменш сформованою у бакалаврів є орієнтація на адекватне сприйняття і розуміння партнера, тоді як найбільш розвиненою в обох групах залишається орієнтація на прийняття партнера, що є важливою передумовою ефективного терапевтичного контакту.

2. Діагностування емоційно-вольової складової виявило якісні відмінності між групами. Майбутнім психологам-бакалаврам притаманний ситуативно-реактивний стиль саморегуляції, тоді як магістри демонструють більш збалансований регуляторний профіль. Попри відсутність статистично значущих відмінностей за шкалами саморегуляції, якісні особливості профілів мають практичне значення. Крім того, завищена самоефективність частіше виявляється у бакалаврів (29,3% проти 4,0%; $p \leq 0,05$), що може знижувати їхню готовність до роботи з психотравмованими клієнтами.

3. Діагностування ціннісно-мотиваційної складової засвідчило суттєві відмінності між групами. Майбутні психологи-магістри характеризуються переважанням внутрішньої мотивації та оптимальних мотиваційних профілів (92%), тоді як у бакалаврів домінує зовнішня, переважно негативна, мотивація (94,67%) і більш виражена орієнтація на власний престиж та збереження індивідуальності, що може ускладнювати професійну взаємодію з колишніми комбатантами.

4. Загалом результати дослідження свідчать, що майбутні психологи-магістри демонструють вищий рівень психологічної готовності до надання допомоги колишнім комбатантам, ніж бакалаври. Виявлені особливості підготовки майбутніх психологів-бакалаврів обґрунтовують необхідність розроблення та впровадження спеціальної програми формування їхньої психологічної готовності ще на етапі професійної підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Антонова, Н. О. (2009). Спрямованість особистості та мотивація професійного становлення студентів психологічного факультет. *Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 7*(19), 28-31.

Боришевський, М. Й. (2010). Дорога до себе: Від основ суб'єктності до вершин духовності : монографія. Київ : Академвидав.

Борідко О. Р., & Чайковська У. В. (2025) Комунікативна компетентність як складова професійного успіху: міждисциплінарний підхід до навчання. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Педагогіка*, *34*(1), 23–28. https://doi.org/10.33842/22195203-2025-34-135-23-28

Гуляс, І. А. (2007). Перфекціоністські настанови як чинник професійної готовності майбутніх практичних психологів [Дис. канд. психол. наук. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника]. Академічні тексти України. https://uacademic.info/ua/document/0407U001245

Гринчук, О. І., & Яцик, М. Р. (2025). Дослідження впливу психологічної готовності до професійної діяльності на рівень тривожності майбутніх психологів. Т*еоретичні і прикладні*

проблеми психології та соціальної роботи, 3(2), 63-72. https://doi.org/10.33216/2219-2654-2025-68-3-2-63-72

Гутиря, М. О., & Кононова, М. М. (2021). Особливості професійної самоактуалізації студентів-психологів, які переживають кризу фахової готовності. *Психологія і особистість,* (2), 82–92. https://doi.org/10.33989/2226-4078.2021.2.239959

Жванія, Т. В. (2013). Проблема емоційної готовності студентів-психологів до професійної діяльності. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія, 46*(1), 60–74.

Кривенко Т. С., Карпілянський Д. А. (2026a) Проблема готовності до професійної діяльності у вітчизняних та зарубіжних дослідженнях. *Наукові перспективи, 3* (69), 1809-1822. https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-3(69)-1809-1822

Кривенко, Т. С. (2025b). Структурно-функціональні компоненти психологічної готовності майбутніх психологів до роботи з комбатантами. У *Сучасні проблеми гуманітарної науки і практики: філософський, психологічний та соціальний виміри: збірник наукових праць за матеріалами X Міжнародної науково-практичної конференції (26–27 грудня 2025 р.)* (с. 193–195). Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. https://dspace.snu.edu.ua/handle/123456789/2743

Когут, І.В. (2014). Визначення базисних компетенцій у структурі професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього педагога. *Освітологічний дискурс: ел. фахове видання КУ імені Бориса Грінченка, 2* (6), 63-73. https://surl.li/lckvsk

Мороз, Л. І., & Діхтяренко, С. Ю. (2022). Особистісні детермінанти готовності студентів-психологів до здійснення професійної кар'єри. *Вісник Національного університету оборони України, 67*(3), 89–98. https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-67-3-89-98

Москальова, А. С. (2019). *Саморегуляція як чинник попередження професійних криз особистості: Навчальна програма спецкурсу для слухачів курсів підвищення кваліфікації (керівників закладів загальної середньої освіти різних типів) і студентів освітнього ступеня «магістр» спеціальностей «Управління навчальним закладом» та «Педагогіка вищої школи»*. ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718924

Caballero, C. L., & Walker, A. (2010). Work readiness in graduate recruitment and selection: A review of current assessment methods. Journal of Teaching and *Learning for Graduate Employability, 1*(1), 13–25. https://doi.org/10.21153/jtlge2010vol1no1art546

Tentama, F., Merdiaty, N., & Subardjo, S. (2019). Self-efficacy and work readiness among vocational high school students. *Journal of Education and Learning (EduLearn), 13*(2), 277–281. https://doi.org/10.11591/edulearn.v13i2.12677

REFERENCES

Antonova, N. O. (2009). Spriamovanist osobystosti ta motyvatsiia profesiinoho stanovlennia studentiv psykholohichnoho fakultetu [Personality orientation and motivation for professional development of psychology students]. *Aktualni problemy psykholohii: Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy, 7*(19), 28–31 [in Ukrainian].

Boryshevskyi, M. Y. (2010). *Doroha do sebe: Vid osnov subiektnosti do vershyn dukhovnosti* [The path to oneself: From the foundations of subjectivity to the heights of spirituality]. Akademvydav [in Ukrainian].

Boridko, O. R., & Chaikovska, U. V. (2025). Komunikatyvna kompetentnist yak skladova profesiinoho uspikhu: Mizhdystsyplinarnyi pidkhid do navchannia [Communicative competence as a component of professional success: An interdisciplinary approach to learning]. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Pedahohika, 34*(1), 23–28. https://doi.org/10.33842/22195203-2025-34-135-23-28 [in Ukrainian].

Hulias, I. A. (2007). *Perfektsionistski nastanovy yak chynnyk profesiinoi hotovnosti maibutnikh praktychnykh psykholohiv* [Perfectionist attitudes as a factor in the professional readiness of future practical psychologists] [Candidate's dissertation, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University]. Akademichni teksty Ukrainy. https://uacademic.info/ua/document/0407U001245 [in Ukrainian].

Hrynchuk, O. I., & Yatsyk, M. R. (2025). Doslidzhennia vplyvu psykholohichnoi hotovnosti do profesiinoi diialnosti na riven tryvozhnosti maibutnikh psykholohiv [Study of the influence of psychological readiness for professional activity on the anxiety level of future psychologists]. *Teoretychni i prykladni*

problemy psykholohii ta sotsialnoi roboty, *3*(2), 63–72. https://doi.org/10.33216/2219-2654-2025-68-3-2-63-72 [in Ukrainian].

Hutyria, M. O., & Kononova, M. M. (2021). Osoblyvosti profesiinoi samoaktualizatsii studentiv-psykholohiv, yaki perezhyvaiut kryzu fakhovoi hotovnosti [Features of professional self-actualization of psychology students experiencing a crisis of professional readiness]. *Psykholohiia i osobystist*, (2), 82–92. https://doi.org/10.33989/2226-4078.2021.2.239959 [in Ukrainian].

Zhvaniia, T. V. (2013). Problema emotsiinoi hotovnosti studentiv-psykholohiv do profesiinoi diialnosti [The problem of emotional readiness of psychology students for professional activity]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody. Psykholohiia*, *46*(1), 60–74 [in Ukrainian].

Kryvenko, T. S., & Karpilianskyi, D. A. (2026a). Problema hotovnosti do profesiinoi diialnosti u vitchyznianykh ta zarubizhnykh doslidzhenniakh [The problem of readiness for professional activity in Ukrainian and foreign research]. *Naukovi perspektyvy*, *3*(69), 1809–1822. https://doi.org/10.52058/2708-7530-2026-3(69)-1809-1822 [in Ukrainian].

Kryvenko, T. S. (2025b). Strukturno-funktsionalni komponenty psykholohichnoi hotovnosti maibutnikh psykholohiv do roboty z kombatantamy [Structural and functional components of future psychologists' psychological readiness to work with combatants]. In *Suchasni problemy humanitarnoi nauky i praktyky: Filosofskyi, psykholohichnyi ta sotsialnyi vymiry: Zbirnyk naukovykh prats za materialamy X Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (26–27 hrudnia 2025 r.)* [Contemporary problems of humanities and practice: Philosophical, psychological, and social dimensions: Proceedings of the 10th International Scientific and Practical Conference] (pp. 193–195). Skhidnoukrainskyi natsionalnyi universytet imeni Volodymyra Dalia. https://dspace.snu.edu.ua/handle/123456789/2743 [in Ukrainian].

Kohut, I. V. (2014). Vyznachennia bazysnykh kompetentsii u strukturi profesiino-pedahohichnoi komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnoho pedahoha [Determination of basic competencies in the structure of professional and pedagogical communicative competence of a future teacher]. *Osvitolohichnyi dyskurs*, *2*(6), 63–73. https://surl.li/lckvsk [in Ukrainian].

Moroz, L. I., & Dikhtiarenko, S. Yu. (2022). Osobystisni determinanty hotovnosti studentiv-psykholohiv do zdiisnennia profesiinoi kariery [Personal determinants of psychology students' readiness to pursue a professional career]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy*, *67*(3), 89–98. https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-67-3-89-98 [in Ukrainian].

Moskaliova, A. S. (2019). *Samorehuliatsiia yak chynnyk poperedzhennia profesiinykh kryz osobystosti: Navchalna prohrama spetskursu dlia slukhachiv kursiv pidvyshchennia kvalifikatsii (kerivnykiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity riznykh typiv) i studentiv osvitnoho stupenia "mahistr" spetsialnostei "Upravlinnia navchalnym zakladom" ta "Pedahohika vyshchoi shkoly"* [Self-regulation as a factor in preventing professional crises of personality: Special course curriculum for advanced training participants and master's students]. DVNZ "Universytet menedzhmentu osvity" NAPN Ukrainy. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718924 [in Ukrainian].

Caballero, C. L., & Walker, A. (2010). Work readiness in graduate recruitment and selection: A review of current assessment methods. *Journal of Teaching and Learning for Graduate Employability, 1*(1), 13–25. https://doi.org/10.21153/jtlge2010vol1no1art546 [in English].

Tentama, F., Merdiaty, N., & Subardjo, S. (2019). Self-efficacy and work readiness among vocational high school students. *Journal of Education and Learning (EduLearn), 13*(2), 277–281. https://doi.org/10.11591/edulearn.v13i2.12677 [in English].

Taisiya KRYVENKO
PhD student in Psychology at the Department of Aviation Psychology and Human Factors Management, National University "Kyiv Aviation Institute", Kyiv
ORCID: *https://orcid.org/0009-0008-7979-788X*

EMPIRICAL STUDY OF THE STRUCTURAL COMPONENTS OF FUTURE PSYCHOLOGISTS' PSYCHOLOGICAL READINESS TO PROVIDE PSYCHOLOGICAL ASSISTANCE TO FORMER COMBATANTS

Abstract

The article presents an empirical study of the psychological readiness of future psychologists to provide psychological assistance to former combatants. ***The aim of the study*** *was to determine the levels of development of the communicative, emotional-volitional, and value-motivational components of*

psychological readiness among bachelor's and master's students in psychology and to conduct a comparative analysis between these groups. The study involved 150 psychology students from the National Aviation University, Taras Shevchenko Luhansk National University, and Kyiv National University of Technologies and Design. The sample consisted of two equal groups: 75 bachelor's students and 75 master's students. Empirical data were collected using Google Forms.

Empirical study. *The study utilized a set of psychodiagnostic methods aimed at assessing the communicative, emotional-volitional, and value-motivational components of psychological readiness. In particular, the study examined motivational orientations in interpersonal communication, characteristics of behavioral self-regulation styles, levels of self-efficacy, systems of life values, professional motivation, and the structure of motivational complexes.*

The conclusions *summarize the study's findings, which indicate that future psychologists with master's degrees exhibit a higher level of development in all the examined components of psychological readiness compared to future psychologists with bachelor's degrees. They demonstrate more developed communicative orientations, balanced self-regulation mechanisms, a more adequate level of self-efficacy, a predominance of intrinsic professional motivation, and a more mature system of professional values. At the same time, future bachelor's-level psychologists were found to have insufficiently developed certain communicative characteristics, a situational-reactive style of self-regulation, overestimated self-efficacy, and a predominance of external motivation, which may complicate the effective provision of psychological assistance to former combatants.*

Keywords: *psychological readiness; future psychologists; former combatants; communicative component; emotional-volitional component; value-motivational component; professional motivation; self-regulation; self-efficacy.*

Дата першого надходження статті до видання: 20.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 05.10.2026

DOI:
УДК 159.942-055.1/.3-057.875:355.01

Тамара МИХЕЄВА
PhD, доцент кафедри педагогіки та психології професійної освіти Факультету наук про здоров'я, Національний університет «Київський авіаційний інститут», м. Київ
ORCID: *https://orcid.org/0000-0002-6219-5187*

Марія ПАТРУЛЬ
PhD, заступник декана Факультету наук про здоров'я, Національний університет «Київський авіаційний інститут», м. Київ
ORCID: *https://orcid.org/0000-0001-6936-1320*

СТАТЕВІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Резюме

У статті розглядаються особливості прояву емоційного інтелекту та його взаємозв'язок з показниками агресивності у студентів-психологів в умовах сучасних кризових викликів. Проаналізовано рівень сформованості структурних компонентів емоційного інтелекту (емоційна обізнаність, управління своїми емоціями, самомотивація, емпатія, розпізнавання емоцій інших людей) та специфіку поведінкових проявів ворожості за опитувальником Басса-Даркі. Окрему увагу приділено виявленню статевих відмінностей у сфері саморегуляції та емоційного контролю студентської молоді.

Мета статті *– емпіричне дослідження особливостей емоційного інтелекту та характеристик агресивності у студентів-психологів, виявлення статевих відмінностей за окремими компонентами емоційної сфери та встановлення статистично значущих кореляційних зв'язків між ними.* ***Завдання дослідження:*** *Здійснити теоретичний аналіз проблеми емоційного інтелекту та його зв'язку з поведінковими особливостями особистості. Емпірично дослідити рівень емоційного інтелекту та показники агресивності студентів-психологів. Виявити статеві відмінності у вибірці.*